

## Én kizárólag a zene jövőjéért aggódom

„Amit a Magyar Rádió zenei együtteseivel csinálnak, az emberhez méltatlan”

*Tüntetőleg fellép a leépítés alatt álló MÁV és Telekom Zenekarral Kocsis Zoltán, aki szerint az, ami most Magyarországon folyik, kimeríti a kulturális bűntény fogalmát. A karmesterrel az anyagi és szemléletbeli problémákról, sanghaji fellépéséről és a Bartók Új Sorozat alakulásáról beszélgettünk.*

– Tavasszal kemény véleményt mondott a jelenlegi kulturális kormányzat tevékenységéről, és nemrég a miniszterelnökkel együtt nyitotta meg a kínai Magyar Évadot Sanghajban. Sikerült beszélnie vele a problémákról?

– Be vagyok jelentkezve hozzá, de Hiller Istvánnal is beszéltem azóta. Tulajdonképpen senki nem tesz semmit, mindenki a demokrácia álarca mögé bújjik, pedig ha az ország első zenekarára nincs pénz, és mi nem kaphatjuk meg azt, amit 2001 végén birtokoltunk – és ami egyébként nem volt olyan nagy összeg –, akkor csődeljárást kell indítani, mert én nem vagyok hajlandó zenészeket elküldeni. Ez körülbelül olyan helyzet, mintha azt kérnék tőlem, hogy vágjam le két ujjamat; mindkét kezemről egyet-egyed, mondván, hogy négy-négy ujjal is lehet játszani. Én senkit nem küldök el, viszont követelem azt, ami jár a zenekarnak ahhoz, hogy emberhez méltó munkafeltételek között tudjunk dolgozni – nem fagyaltot akarok venni azon a pénzen.

– Eddig tehát semmi előrelépés nincs az ügyben?

– Semmi, és nem is várható, amíg felül nem vizsgálják a minisztériumi keret elosztását. A mi együttesünk fenntartására adott pénz arányaiban mélyen a Budapesti Fesztiválzenekar alatt van, miközben az ő létszámuk 65 fő körül van, a mi zenekarunk pedig 106 fős, nem szólva a kórusról. A zenekart nem hagyom leépíteni, mert a vonós kar így is túl van terhelve. Ez egészen olyan, mintha azt mondanák a Malévnak, hogy csökkentsék a pilóták számát. Azok aztán nem tudnának eleget pihenni, ennek köszönhetően pedig alaposan megnőne a hibaszázalék esélye, és kezdenének lezuhanni a gépek. Igaz, hogy ha mi nem játszunk olyan magas művészi színvonalon, abba senki nem fog belehal-

ni, ugyanakkor nagyon rossz üzenet lenne a művelt Európa és a művelt világ felé, hogy Magyarországon zenekarokat csonkítanak meg – még akkor is, ha erre Nyugat-Európában is van példa. Valahogy minden együttes próbálja átvészelni ezt a dolgot, kiskapukkal, olyan átszervezésekkel, amelyek ideig-óráig segítenek a bajon, de csonka az a zenekar, amelyikben nincs legalább nyolc kürt és tíz nagybőgős. Nem lehet egyfolytában kiségtőkkel dolgozni, és nem lehet úgy egy korszakokon átívelő művészi produkciót létrehozni, hogy a zenekarnak ne legyen egy érett, kiforrott stílusa. Ezt pedig csak úgy lehet elérni, hogyha ugyanazokkal az emberekkel töltök el sok időt. A kiségtő hiába játsza el fantasztikusan a maga szóját, kilóg a sorból, mert nem egy közös munka alatt érett vele össze a produkció.

– Arról nem is beszélve, hogy a kiségtők alkalmazása is pénzbe kerül...

– Igen, de az ő alkalmankénti fizetésük természetesen jóval kevesebbe kerül, mint a beralap ilyen mértékű növelése. Azt gondolom, hogy az állam első zenekara esetében nem lehet kérdés, hogy milyen mértékben kell ezt az együttest támogatni.

– A művelt Európához eljutnak ezek a gondok?

– Én nem viszem ki a belügyeinket, de sajnos úgy veszem észre, hogy mások igen. Ez igen nagy felelősség. Vannak, akik csámcsognak ezen, de érdekes módon az amerikai kontinensen például nem szimpatikus, ha a másíkról rosszat mond az ember. Én itthon kimondom, hogy a Fesztiválzenekar aránylagosan jóval többet kap, mint mi, és hogy amit a Magyar Rádió zenei együtteseivel csinálnak, az emberhez méltatlan, de erről külföldön nem beszélek, csak arról, hogy a Fesztí-

válzenekar is, a Nemzeti Filharmonikusok is nagyszerű együttes. Itthon persze – különösen a fenntartó szervekkel szemben – foggal-körömmel harcolok azért, hogy megkapjuk a nekünk járó pénzt. Fontos hangsúlyoznunk, hogy ez nem támogatás, ahogy néha a minisztérium nevezzi, hanem fenntartás. Támogatás az lenne, ha ezen felül bizonyos célprodukciókra külön utalna pénzt nekünk. Most úgy látom, 1 milliárd 850 millió lenne az az összeg, amiből ha nem is kényelmesen, de szűkösen meg tudna élni a zenekar, az énekkar és a közfeladatokat ellátó kottatár, de ennél most 350 millióval kevesebb a juttatás, tehát másfél milliárdból gazdálkodunk. Ezen kívül görgetünk magunk előtt egy APEH-tartozást, amely kizárólag azért keletkezett, mert amikor nem volt elég pénzünk, fontosabbnak láttuk a munkabérek kifizetését, mint a köztartozások befizetését. Lehet, hogy rosszul tettük, de volt olyan pillanat, amikor a zenekar fel is oszlohatott volna. Persze vannak egyéb eszközök is a célok eléréséhez, például sztrájkolni is lehet, de nem akarunk ezekhez folyamodni, mert annak a helyzetnek a megteremtése, amelyben mi emberhez méltóan tudunk működni, nem tétel az ország költségvetésében. Ebben a zenekarban egy olyan ember sincs, akitől szívesen megszabadulnék. Ha volna, természetesen élnék ezzel a lehetőséggel, de a kulturális kormányzatnak látnia kell, hogy befejeztem a zenekarépítést és nem szeretném, ha ez most elkezdene visszafejlődni amiatt, hogy nem kapjuk meg a pénzünket.

– Egyre több zenekart sújtanak most ezek az elvonások. Ezekről mi a véleménye?

– Pontosan tudom, és ezért tüntetőleg fellépek a MÁV Zenekarral és a Telekom együttesével is, sőt, dirigálom is őket. A kulturális kormányzatnak meg kéne érte-

nie, hogy nem a csodálatos gazdasági eredményeink, az alumíniumkohászatunk vagy az almatermesztésünk miatt figyelnek ránk, hanem azért, mert van egy Perényi Miklósunk, egy Ránki Dezsőnk vagy egy Fesztiválzenekarunk, és azért, mert – ki tudja, miért – rengeteg tehetséges ember él Magyarországon. Most olyan jól működő munkaközösségek szűnnek meg, olyan kitűnő eredményeket hozó intézményeket vernek szét, vonnak össze, hogy ez kimeríti a kulturális büntény fogalmát. Amikor elkezdtek a kórházakban a változtatásokat, azért nem szóltam, mert ahhoz nem értek, pedig nem biztos, hogy az jó irányba változott. Ez viszont a szakterületem, és látom, hogy a Kodály-módszert szétverték, a zeneiskolákat egymás után szüntetik meg vagy játsszák át önkormányzati tulajdonba – és ettől kezdve sok esetben a bizonytalanságba. Hát mi ez, ha nem a kulturális élet szétverése? Ugyanakkor „dübörög a magyar gazdaság”. Mi dübörög itt? Kínában elnézően mosolyognak, ha a magyar gazdaságról beszélünk. Ötszáznegyven kilométer autópályát 2-3 hónap alatt építenek meg, mi pedig itt küzdünk már mióta!

– *Nemrég a Magyar Évad ünnepélyes megnyitóján vezényelte a Sanghaji Operaház szimfonikus zenekarát Kínában, ahol állítólag most járt először. Milyenek voltak a tapasztalatai?*

– Hong Kongban már jártam úgy tizenöt évvel ezelőtt, persze az teljesen más, de már akkor is feltűnt, hogy a kínai élet mennyiben különbözik az általam nagyon jól ismert japántól. Azt hinné az ember, hogy hasonlítanak, pedig még a gasztronómiában is elképesztően nagy a különbség, nem beszélve arról, hogy Japánban elképzelhetetlen lenne az a harákolás és köpködés, amit egyébként most rendelettel is igyekeznek szabályozni Kínában. Az akkori hongkongi étellel összehasonlítva ugyanakkor sokkal egészségesebbnek érzem a mai kínai életet. Ha kínai lennék, engem egyáltalán nem nyomasztana, hogy rajtam kívül még egymilliárd-háromszázmillió honfitársam él abban az országban. A tehetség ott is tehetség, és a kínaiak igényeit távolabbi célok vezérik, mint a japánokat, akiről az az érzésem, hogy tulajdonképpen le akarják utánozni a mi kultúránkat. Sok japánnal találkoz-



tam, aki ezt egész magas fokon művelte. A kínaiak ezzel szemben valamit hozzá akarnak adni. Persze lehet, hogy rosszul látom, hiszen sajnos csak Sanghajban jártam. A kínai zenekar szempontjából vegyesek voltak az élményeim. Rengeteget kellett szóban magyarázni nekik, ugyanakkor azt is jó néven veszik, ha az ember metafizikai síkon közelít a zenéhez. Az eredmény részben igazolta, hogy ha valaki valamit nagyon meg akar tanulni, akkor az sikerülni fog neki. Kodály Pávavariációiban, Liszt Les Préludes-jében, de még a Debussy-darabokban is voltak olyan figyelemre méltó momentumok, amelyek arra engedtek következtetni, hogy az alapszintű zeneoktatás már most nagyon jó, és hogy egyáltalán nem reménytelen számukra egy olyan stílusbeli fejlődés a mi kultúránk terén, amely a későbbiekben anyanyelvi biztonságot garantál.

– *Volt valami a közelmúltban, ami nagyobb élmény volt az ön számára ennél az útnál?*

– A Művészetek Palotája-beli Pelléas és Mélisande-koncert nagyon nagy élmény volt. Mindig öröm, ha ezzel a darabbal találkozom, de most sikerült az, ami csak nagyon ritkán jön össze: egyszerre voltam a darabon belül és kívül, egyszerre tudtam élvezni és alakítani az egészet. Van, amikor előfordul ilyen az emberrel, egyszer Schubert B-dúr szonátáját játszottam és éreztem, hogy nem tévedhetek, mert tulaj-

donképpen nem is én játszom a darabot: csak eszköz vagyok. A Pelléas-nál is volt ilyen érzésem. Persze olyan szereplőtársak is kellettek hozzá, mint a Golaud-t alakító Vincent Le Texier, és a többiek, akik egytől egyig remek énekesek voltak. Kiemelném még Meláth Andreát, akinek egy nagyon rövid szerepe van a műben, de azt csodálatosan alakította, úgy, hogy még a francia szereplőtársak is elismerően bólogattak rá.

– *Mit várhatunk ebben az évadban az együttestől?*

– Már az a munka is nagyon érdekes, amit a napokban kezdtem el, ugyanis olyan mélységig megyünk bele a Bartók Új Sorozat (BÚS) kapcsán Bartók op. 3. és 4. zenekari szvitjébe, ahogyan

szerintem eddig még senki. Még zenetudományi szinten sincs eléggé feldolgozva ez a két mű. Gondolom, hogy még a zene-tudósok is arra vártak, hogy jöjjön valaki, aki a megfelelő gonddal hangzó élmény-nyé teszi azokat az eredményeket, amelyek eddig felmerültek a szvitekkel kapcsolatban. Bartók Péter 2000-ben létrehozott egy revíziót a 2. szvit új verzióján. Ennek a darabnak összesen három feldolgozása van, ebből mi kettőt viszünk lemezre: az 1922-est és az 1943-ast. Úgy gondolom, Bartók Péter sem járt el elég alaposan annak idején, ugyanis legalább egy forrást elfelejtett felgöngyöltetni. A zeneszerző a darab kézzongorás kiadásában hangkészletben és dinamikában is egyértelműen jelzi a végleges formát. Bartók Péter revíziója azért nem tökéletes, mert a zeneszerző még a saját, a zenekari partitúrát érintő revízióit is felülírja a kézzongorás változattal. Ami végső soron lemezre fog kerülni, az terveim szerint tökéletesen fedi majd azt a szándékot, amellyel Bartók ezt a művét sorsára bízta. Az 1. szvit felvételét is alapos munka előzi meg, és 25-én lesz az a koncert, amelyiket interneten is lehet majd élvezni élő adásban. Ezután rögtön lemezfelvétel készül a két szvitből, és ha minden jól megy, akkor a BÚS-ból négy lemez is megjelenik a naptári év végéig. A zongoraművekkel kapcsolatban már felvetődött bennem a kérdés, hogy lehet-e a saját fiziológiai, lelki adottságainkra honosítva úgy játszani Bartók műveit, ahogy a szerző játszhat-

ta azokat. A válasz egyértelmű igen. Lehet, ha az ember tökéletesen átveszi azt a szellemet. Zenekar esetében ez annyival nehezebb, hogy ott minden muzsikusbba bele kell oltani ezt a szellemet. Ha ez megvalósul, akkor a siker reményében vághatunk bele egy olyan lemez elkészítésébe, amely nagyon sokáig etalonként szolgálhat majd. Bartókkal az a baj, hogy a zenéjének két rétege gyorsan pusztul. A tempóit sokan felülbírálják, mondván, hogy nem volt jó a metronómja, vagy nem vette figyelembe a technikai lehetőségek végső határait; a másik ilyen pont pedig a népzenei réteg. Vannak, akik azt mondják, hogy ha Bartókot bele akarjuk illeszteni az egyetemes európai zenetörténet kánonjába, akkor a népzenei elemek elvesztik a fontosságukat. Én pontosan az ellenkező véleményen vagyok. Szerintem úgy tud Bartók igazán belekerülni ebbe a kánonba, hogyha nem veti le ezt a népzenei réteget, hanem pontosan a paraszt-zene levegőjét beolvasztván a műzenébe mond újat úgy, hogy

közben nem lép ki az európai zenetörténet klasszikusai közül. A kettő bőven összeegyeztethető. Amit a zongoraművek előadásánál produkáltam tehát – ennek a száz százalékos, tudatos felhasználása – folytatódik majd a zenekari művek felvételénél is.

– *Visszatérve a prózaibb dolgokra, igaz, hogy Fischer Ádám lapunkban és a Magyar Nemzetben megjelent nyilatkozatát követően megtiltotta a Nemzeti Énekkar tagjainak, hogy kísérgessenek a Magyar Rádió énekkaránál?*

– Én erről a dologról csak hallottam, de igazán önthetnék már tiszta vizet a pohárba. Fischer Ádámnak nyilvánosan meg kéne mondania, hogy kire haragszik. Háram, állok elébe, de akkor nem kéne a kitűnő kórusunkat támadni, pláne Antal Mátyást, aki egy lelkiismeretes szakember. Én egy rossz szót nem szóltam se a Rádiózenekarra, se az Operára, és visszautasítottam azt a vádat, ami többször elhangzott a szájából, miszerint én küldtem vol-

na el a zenekartól. Egyszerűen arról volt szó, hogy ő nem dolgozott eleget az együttesrel, bár én nagyon számítottam a művészi munkájára, ami a próbákat illeti. Ő arányaiban jóval több produkciót akart csinálni, mint amennyit dolgozott a zenekarral, márpedig abban az időben az együttesnek elsősorban munkára volt szüksége. Ma már el tudnám képzelni, hogy Fischer Ádám produkciókat csináljon velük, de ő most már máshol van. Ne kerüljessük a forró kását, ha neki velem van baja, mondja meg! Arról nem is szólva, hogy egy Mozart koncertária kapcsán engem elég komolyan megszegényített a magyar sajtóban, amikor félig tréfásan, félig komolyan feltette a kérdést, hogy ha ő zongorázni fog, akkor kiderül-e, hogy ő jobb zongorista, mint amilyen karmester én vagyok. Teljesen nyilvánvaló a tréfába bújtatott támadás. Ezeket visszautasítottam. Engem az egyéni karrier nem érdekel, hiszen – azt hiszem – mindent elértem, amit el lehetett érni. Én kizárólag a zene jövőjéért aggodom. *Bilkei Éva*

## Fischer Ádám felelőssége!

*Igen nagy súlya van a sajtóban leírt szónak, sokkal nagyobb annál, mint ezt a sajtó számára megszólaló riportalanyok időnként igazán mérlegelnék. Különösen veszélyes lehet egy, a nagyvilágban is ismert ember mondandója, hiszen olyan országban élünk, ahol nagy hagyománya van annak, hogy egy világhíresség szava kritikátlanul elfogadott. Ebben a megvilágításban különösen nem mindegy, mit mond éppen Fischer Ádám!*

Fischer a Zenekar 2007/4 számának 6. oldalán található, a Veszélyben a Magyar Rádió zenei együttese? című cikkben kiáll a Rádió zenei együttese mellett.

Teszi ezt azért, mert újonnan érkezett operaházi felkérése ellenére továbbra is magáénak érzi a nagyszerű Rádiózenekart és kórust, de nyilván azért is, mert szolidaritást vállal a méltatlanul elmozdított muzsikusokkal.

De hogyan? Interjújában több ízben is elhangzik az „ebben a kérdésben nem kívánok állást foglalni” mondat, egy dologban azonban mégis keményen megnyilvánul. Budapesten működik vagy húsz, a rádió együtteseivel összehasonlítható hivatásos zenei testület, ezek közül mégis – számomra érthetetlen okból – kiragadja a Nemzeti Énekkart, összeveti a Rádióénekkarral, és markáns tömörséggel „közvetlenül közepszerű”-nek nevezi, és úgy

fogalmaz, hogy a Nemzeti Énekkar támogatásával „az Országgyűlés elherdálja az adófizetők pénzét”.

Kinek a köztudatára hivatkozik, és honnan tudja, milyen a Nemzeti Énekkar?!

Fischer 1998 december 23-án, közel kilenc évvel ezelőtt (!) dirigálta utoljára az együttest, megkockáztatom, azóta nem is igen hallhatta, kivéve az idén, a nagypénteki Schiff András vezényelte Bach: Máté-passióban. Egy páholyban hallgattuk a koncertet, amelyen épp a kórus aratta az est egyik legnagyobb sikerét.

És ami még meglepőbb, kifejezetten az ő kérésére – hangsúlyozom, az ő kérésére, és természetesen az én örömömről – vett részt a kórus a Rádiókórus partnereként az általa vezényelt nagyszerű Wagner: Parsifal, Mahler: VIII. szimfónia és Ligeti György: Requiem produkciókban, amelyekben vitathatatlanul a kiegyenlített

dupla-kórus jelentette az egyik legszebb hangzásélményt.

És vajon a Rádióénekkarért való szolidaritásvállalást miért csak úgy látja megfogalmazhatónak, hogy beletipor egy másik testületbe?

Miért nem vagyunk képesek szakítani azzal a rossz hazai hagyománnyal, hogy egy érték támogatása csak egy másik érték elsorvasztásával képzelhető el?

Ez annál is inkább elszomorító, hiszen a két énekkar évek óta kiváló kapcsolatban van egymással, gyakori az énekesek kísérgítő átjárása, sőt a közös produkciókban való együttműködés is.

A Nemzeti Énekkar fiatal, mindössze 22 éves testület. Rossz pillanatban, mondhatnám nem igazán átgondolt körülmények között hozta létre az akkori kulturális tárca. Évekig kereste helyét a magyar zenei életben, sokáig a Rádióénekkar árnyéká-